

פ' זכור – פורים

פורים איז (ווי די קביעות שנה זו) — ווען י"ד אדר (פורים) איז ביום א', וואס דעמאלט קומט אויס, אז די „עשי“ (פורים) קומט תיכף נאך דער „זכירה“.

דער ענין פון זכירת מלחמת עמלק שטייט כמה פעמים אין תנ"ך, ווי די גמרא' לערנט אפ פון פסוקי „כתב זאת זכרון בספר — כתב זאת מה שכתוב כאן (אין פ' בשלח) ובמשנה תורה (אין פ' תצא)“, זכרון מה שכתוב בנביאים (אין ספר שמואל¹⁰), בספר מה שכתוב במגילה — די מגילה איז אויך אן ענין פון זכירת מחיית עמלק¹¹.

(5) ל' הגמרא שם (ל, א) בהטעם דמקדימין כשחל פורים להיות בעש׳. כי היכא דלא תיסקודם עשי לזכירה. לבוש איח שם ס"ב וט"ז שם בריש הסימן — בהטעם דקורין „פ' זכור קודם קריאת המגילה“ בפורים (וראה אנציקלופדי תלמודית ערך זכירת מעשה עמלק (ע' ר"ט ואילך. ושינ') — הדיעות בחיוב קריאת פרשת זכור לפני פורים). וראה גם מגילה ב, ב. אשכנז עשי זכירה מנלן ובפרשי שם. וראה צפצפי ה' מגילה פ"א הא (סוף קטע הא').

(6) כ"ה בפרשי מגילה ז, א ד"ה כשלשה להזכיר מלחמת עמלק.

(7) מגילה שם.

(8) בשלח ז, יד.

(9) כה, יז ואילך.

(10) א פרק טו.

(11) ראה רמב"ן תצא שם, יז: ויהי סמך למקרא מגילה מן התורה. ולהעיר מפי הראב"ד והר"ש משאנץ לת"כ ר"פ בחוקותי בפ' זכור שתהי' שונה בפ"ך זכרון עמלק — הלכות מגילה. וראה אנציקלופדי תלמודית שם. ושינ'.

א. שבת פאר פורים לייענט מען פרשת זכור¹ — „לסמוך מחיית עמלק למחיית המן“². די סמיכות הכי קרובה וואס קען זיין פון שבת פ' זכור, מיט

(1) מגילה כט, סע"א במשנה. רמב"ם ה' תפלה פייג היכ. טושיע איח סתרפיה ס"ב.

(2) פרשי שם ד"ה ומפסיקין.

(3) לפי קביעות השנים בפועל — שלעולם לא יחול פורים של פרוזות (רוב מושבות בניי) בשבת, כי אז הי' חל פסח בשני בשבת וקיייל דלא בד"ו פסח (ראה פרשי שם ל, ב'). ולהעיר, דגם כשהיו מקדישין החודש ע"פ הראי' ובמילא הי' אפשר לחול בשבת — סל לר"נ דלרב מקדימין הקריאה. כדי שתקדם זכירה לעשי דעיינות' (שם, א ובפרשי שם ד"ה עדיין). ולהעיר מפרשי הנ"ל (שם, ב) „ואנו נוהגין בכולהו כרב חזק מפורים שחל להיות בשבת דההיא לא איקלע כלל. ומשמע מזה לכאורה, דס"ל דאם הי' פורים בשבת הי' מנהגינו כרב דמקדימין, אלא דלא איקלע כלל. —

ההוספה „כלל“ — אולי כוונתה דס"ל לרשי דגם כשקידשו ע"פ הראי' לא איקלע ז"ה (מדלא הוזכר — בתור דבר תמוה דפסח ביום שני, כמו שהוזכר „קרא עלי מידע“ (תענית כט, א. ושינ'): ע"ד הנאמר בעזרא (ראה ר"ה יט, ב (ושינ') ובתודיה מימות שם): ע"ד מיש בעירובין (מא, רע"א). פעם אחת היינו יושבין לפני ר"ע וחשעה באב שחל להיות בעש׳ היי' — שנאמר בסגנון של חידוש.

(4) דהרי כשחל פורים בערב שבת, מחלוקת בגמ' (שם ל, א) אם מקדימים לשבת שלפניו אי מאחרין, וההלכה היא דמקדימין (פרשי הנ"ל ל, ב). רמב"ם שם. טושיע שם ס"ה.

(*) וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"ב על המשנה חל (י"ד) להיות בשני. א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני ולית כאן חל להיות בשבת. . . חל להיות בשבת צומא רבא בתערובתא. ושקו"ט בכ"מ בפ"י דברי הירושלמי — ראה מפרשי הירושלמי ובהמובא בתו"ש (ח"ג ע' מו, ע' פח ואילך). וראה בפנים ההערה בסופה.

(**) ולהעיר מפרשי פסחים (נח, ב ד"ה בשני)

לתורה, אז מלחמת עמלק איז מפורש אין אלע חלקי התורה.¹⁸

עפ"י יובן וואס איז בבלי איז ער נאך מער מפרטיג און איז מוסיף, מה שכתוב כאן ובמשנה תורה – וייל אין תורה גופא, איז משנה תורה א סוג בפ"ע, ווי די גמרא איז מחלק אז די ד' ספרים הראשונים איז, משה מפי הגבורה אמרין און משנה תורה, משה מפי עצמו אמרין, וברוח הקודש.¹⁹

ב. ויש לומר, אז לשיטת הבבלי קומט דא צו נאך אן עילוי, ובהקדים הדיוק אין לשון הבבלי: כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה – דלכאורה, בהמשך צום לשון, מה שכתוב בנביאים האט ער גע' דארפט זאגן, בספר מה שכתוב בכתובים.²⁰

נאך מער: אין ירושלמי שטייט טאקע, כנ"ל, ומצא אותה כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים. . . זאת תורה. . . זכרון אלו הנביאים. . . בספר אלו הכתובים! וייל אז דערמיט ווערט ארויס-געבראכט אין בבלי, אז דער עילוי שבזה

[ולפי' קומט צו אן עילוי בקביעות שנה זו – אז מען לייענט (בלי הפסק זמן) נאכאנאנד – אלע ערטער אין תורה שנכתב וואו עס ווערט גערעדט וועגן מחיית עמלק: ביום השי' לייענט מען פרשת זכור, במשנה תורה און אויך די הפטורה, מה שכתוב בנביאים (אין שמואל)²¹, און תיכף לאח' – במוצאי שבת לייענט מען, מה שכתוב במגילה, ולמחרת לייענט מען (אויך) מה שכתוב כאן (פ' ויבא עמלק)].²²

די מעלה בכלל בזה איז ניט נאר וואס מ'איז מזכיר מחיית עמלק כמה פעמים בתורה, נאר אין דעם וואס עס איז פאראן אין אלע חלקי התורה, ובלשון הירושלמי – עס איז, כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים (און ווי מען גע' פינט בכמה ענינים וואס די גמרא איז מדגיש וועגן זיי, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים).²³

וואס דאס ברענגט נאכמער ארויס ווי מלחמת עמלק איז אן ענין הכי כללי, ביז אז דאס איז נוגע אין יעדער חלק (מדרי' גה) פון תורה.

ע"ד ווי אין זמן, זאגט מען בנוגע צו מלחמת עמלק – מלחמה לה' בעמלק מדור דור,²⁴ אזוי איז דאס אויך בנוגע

(18) וכל הפרטים של מלחמת ומחית עמלק נכתבו ונעשו חלק מהתורה.

(19) כמדובר כמ"ס בהחלוק דבבלי וירושלמי דבבלי הוי בתראי לגבי ירושלמי ולכן מפרט יותר (ראה לקו"ש חכ"ד ע' 168 ואילך. ושי'ג).

(20) מגילה לא, ב.

(21) תורה משה שם.

(22) התחלת הלשון בבבלי, כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, ולא, תורה (כבירושלמי) – מוכרח, שהרי זהו עיקר החידוש בבבלי על מה ששלחו לה' מתחלה, הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבבים, בשמות ובמשנה תורה. משא"כ בירושלמי שם שלא נזכר זה כלל בצערים (של חכמים).

(12) מגילה ל, סע"א.

(13) שם ד, א (וראה שם תורה' חייב אדם).

(14) וראה מג"א אריח שם שבזה יוצא (בדיעבד) מ"ע דקריאת פ' זכור (וראה חכמת שלמה שם). וראה חינוך מצוה תרג.

(15) מגילה פ"א ה"ה. וכזה ברות רבה פ"ד, ה.

(16) מגילה לא, א. ע"י יט, ב. וראה גם ב"ק צב, ב.

(17) ס"ס בשלח. וראה תיב"ע ות"י שם. וראה אוה"ח שם יז, יד.

בספר ואלה שמות ובמשנה תורה ובספר שמואל, וזהו שאמר שלמה בדבר ששי-לשתו אי אתה רשאי לרבעו" — רש"י), עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה כתב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה. טייטשט רש"י אויף „זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה" — „דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד".

דארף מען פארשטיין (ווי מפרשים פרעג²⁷): וואס האט אויפגעטאן „שמצאו לו מקרא כתוב בתורה"?

הדורש ראי' איז דאך נאך אז דאס איז „כתב אחד" — דאס אז „שלישים" מען מען, האט מען דאך געוואוסט אויך פריער (אז דעם פסוק „כתב גו'"), נאך מ'האט געלערנט אז „כאן" (אין אלה שמות) און אין משנה תורה ווערן גע-רעכנט אלס צוויי (און אין נביאים איז „שלישים"); ולאידך — אויך פון פסוק „כתב זאת זכרון בספר" איז מוכח אז מ'טאר נישט שרייבן קיין „רבעים" נאך בלויז „שלישים" — איז וואס איז נתחדש געווארן („עד שמצאו לו מקרא") פון דעם פסוק „כתב זאת גו'?" אין דעם פסוק שטייט לכאורה נישט אז „כאן" און אין משנה תורה זיינען כתב אחד!

און אויב דאס איז מוכרח מצד הסברה, איז (א) מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, (ב) וואס טוט דא אויף דער פסוק²⁸?

ד. נאך אז ענין וואס דארף האבן ביאור: דער רמב"ם פסק'נט²⁹ „כל ספרי

איז נישט נאך וואס עס שטייט אין אלע חלקי התורה, נאך אויך אין דעם וואס אין יעדן חלק קומט צו א תוקף וחומר מיוחד.

און דערפאר איז ער משנה אין בבלי און זאגט (ניט „בכתובים", נאך), „בספר מה שכתוב במגילה": דהנה בנוגע צו „נביאים" איז מובן דער תוקף וואס קומט צו לגבי „תורה". כאטש תורה איז למעלה מנבואה ונביאים³⁰ — איז אבער פאראן א חומר אין דברי נביאים, וואס העובר על דברי הנביא חייב מיתה, משא"כ העובר על דברי תורה [ואע"פ אז דער עונש פון עובר על דברי הנביא איז דוקא אויב שמע מפי הנבואה ובעת הנבואה³¹, איז אבער דאס גופא א הוכחה, אז עס איז דא א תוקף אין דברי נביאים בכלל, אפילו אויך ווען ס'איז נאך „כתוב בנביאים" (און ס'איז בפועל נישט פארבונדן מיטן עונש הנ"ל)].

אבער דורך דעם וואס „כתובה . . בכתובים" קומט לכאורה נישט צו קיין חומר. זאגט דעריבער דער בבלי „בספר מה שכתוב במגילה", כדלקמן.

ג. וועט מען דאס פארשטיין ע"פ הביאור אין גמרא דארט אין מגילה³², וז"ל: „שלחה להם אסתר לחכמים כתבו-ני לדורות"³³ שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים³⁴ שלישים ולא רבעים („בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק

23 ראה רמב"ם ה"ל יסוה"ת פ"ח וט' (וראה לקו"ש ח"ט ע' 177 ואילך. ושי"ג). וראה פרש"י חולין קלו, א ד"ה תורת משה.

24 האריך בזה בצפ"ע נכ"מ (הובא בלקו"ש שם ע' 181. ושי"ג).

25 בע"י כאן (וראה בדקים מכ"י וכ"מ) הגי' „כתבוני בספר". וראה לקמן בפנים.

26 משלי כב, כ.

27 ראה טורי אבן, פני יהושע, שפת אמת ומפרשי הע"י.

28 ועיי"ש מה שתייצו.

29 ה"ל מגילה ספ"ב.

במגילה^א. ולפ"ז איז דער פסק הרמב"ם
ניט נאָר ע"פ הירושלמי^ב נאָר אויך
מיוסד בבבלי.

מפרשים^ג פרעגן אָבער אויף דעם
ביאור האלשיך: מען זאָגט דאָך (סתם)
הנביאים וכתובים עתידין להבטל, וואָס
איז משמע אַז אויך ספר שמואל איז
בכלל, בה בשעה אַז זכירת מלחמת
עמלק פון ספר שמואל לערנט מען אויך
אַפּ פון דעם זעלבן פסוק, כתב זאת
זכרון בספר^ד, דה. אויך אויף דעם (ספר
שמואל) איז, מצות התורה לכותבה^ה?

ה. וייל הביאור בזה:

דער חילוק צווישן זכירת מלחמת
עמלק אין נביאים (ספר שמואל) און ווי
דאָס איז אין מגילת אסתר איז מובן פון
לשון הגמרא גופא: בנוגע צו נביאים
לערנט מען דאָס אַפּ פון דעם וואָרט
זכרון, מה שכתוב בנביאים, און בנוגע

הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל
לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי
היא קיימת כחמשה חומשי תורה
וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן
בטלין לעולם^ו.

אין הגהמ"י ברענגט ער דערויף דעם
מקור פון ירושלמי מגילה דאָרטן אין
המשך הסוגיא^ז: ר' יוחנן ורשב"ל ר'
יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין
ליבטל וחמשת ספרי תורה אינן עתידין
ליבטל מה טעמא קול גדול ולא יסף^ח,
רשב"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות
אינן עתידין ליבטל כו^ט.

אין אלשיך בפירושו אויף מגילת
אסתר^י, איז ער מבאר דעם מקור
למרוזל אַז מגילת אסתר אינה עתידה
ליבטל פון דעם לימוד הנ"ל^{יא} אַז מצאו
בתורה כתב זאת זכרון בספר, מלערגנט
אַז, בספר^{יב} גייט אויף דער מגילה, ע"כ
ראו רז"ל לומר שלא יתבטל ה' הזה כי
מצות התורה היא לכותבו וע"כ כאשר
אין התורה מתבטלת גם מה שצותה
לכתוב לא יתבטל משא"כ בכל ספרי
נביאים וכתובים שלא צייתה התורה
לכותבם^{יג}.

ויש לומר אַז אזוי איז אויך דעת
הרמב"ם, אַז ער לערנט עס אַפּ (אויך)
פון דער גמרא הנ"ל, בספר מה שכתוב

34) ובפרט שכירושלמי הלשון הנביאים
והכתובים כ"י, שיש לפרש שיבטלו מלקרות בהם.
משא"כ במגילה שלא יבטלו מלקרות בה כצנזור
(כמיש בהשגות הראב"ד לרמב"ם שם. מאירי מכות
כג, ב). וכן משמע מהלימוד בירושלמי בזה שלא
תבטל שנאמר. קול גדול ולא יסף ונאמר להלן
וזכרם לא יסוף מזרעם, וכמיש בקה"ע שם ד"ה אף
מגילת אסתר, כיום קריאתה. וראה גם יפה מראה
שם. אבל ברמב"ם, כל ספרי הנביאים וכל הכתובים
. . . חוץ ממגילת אסתר^{יד} הרי מפרט. ספרי נביאים.
ומגיא עצמה, אם יהיו קיימין בתורת כתבי קודש.
ובנוגע שאר הענינים דפורים — כולל דין קריאת
המגילה, כתב הרמב"ם כענין בפ"ע (בהמשך ההלכה)
י"מ הפורים לא יבטלו כ"י. וראה שו"ת הרדב"ז ח"ב
סי' תרטו. אלשיך שם. וראה בהנסמן בעקרה הבאה.
35) מראה הפנים לירושלמי שם (וראה מה
שמתרץ שם).

* להעיר מהמשך לשון המאירי שם: דרך צחות
אמרו כל הכתובים יבטלו ומקרא מגילה לא תבטל.

30) כ"ה הלשון בירושלמי (ובהגהמ"י — בכמה
שינויי לשון).
31) ואתחנן ה. יט.
32) משאת משה למגיא ט, כח (הובא גם במראה
הפנים לירושלמי שם. ע"ש ולקמן בפנים).
33) ועיי"ש שמבאר לפניו כי בימות המשיח
שתמלא הארץ דיעה נבין לאשורו מתוך התורה כל
מה שבנביאים וכתובים וע"כ יתבטלו כי לא יהי לנו
צורך אליהם. וראה יפה מראה ומראה הפנים
לירושלמי מגילה שם. קה"ע שם. רדב"ז שבסוף
הערה הבאה. ועוד.

ספעציעלע כתיבה פון מגילה, ניט בדומה צו (דער כתיבה פון) שאר הכתובים, און אויך ניט ווי די כתיבה פון מלחמת עמלק מה שכתוב בנביאים, וואס איז נאָר אַ גדר הכשר פון „זכרון“³⁸. משא״כ במגילה איז נתחדש געוואָרן אַ דין פון „בספר“³⁹, דער ציווי איז אויף מעשה הכתיבה⁴⁰, אַז דאָס זאָל זיין אַ ספר. בסגנון אחר: דאָס איז ניט (נאָר) אַ דין (פרט) אין כתובים, אַז מלחמת עמלק זאָל זיין נזכר בכתובים, נאָר אַ דין אין מלחמת עמלק (הרביעי), אַז עס דאַרף זיין „בספר“.

צו דער מגילה לערנט מען דאָס אָפּ פון דעם וואָרט „בספר“, מה שכתוב במגילה. ד.ה. מה שכתוב בנביאים איז דער חיוב (נאָר) „זכרון“, דער ציווי בזה איז ניט (אָזוי) די כתיבה מצ״ע, נאָר וואָס דער „זכרון“ קומט ע״י הכתיבה בנביאים,

משא״כ במגילה איז דער ציווי בזה „בספר“, נוסף אויף דעם „ושם באזני יהושע“ דורך דיבור באזני, עס זאָל זיין אַ כתיבה „בספר“ — מה שכתוב במגילה.

ו״ל אַז דאָס איז אויך דער חילוק צווישן דעם ירושלמי און דעם בבלי:

אין ירושלמי קומט מען אָפּלערנען אַז זכירת מעשה עמלק דאַרף זיין גע- שריבן⁴¹, „בתורה ובנביאים ובכתובים“, און וויבאלד אַז מ'געפינט עס נאָר בתורה ובנביאים, און ניט בכתובים, איז מובן אַז דאָס איז דער מקור אויף כתיבת המגילה כדי עס זאָל זיין זכירת מעשה עמלק אויך בין הכתובים, ובספר אלו הכתובים⁴². מען טיילט אָבער ניט אויס מגילה בפ״ע: דאָס איז ניט קיין דין (פרט) אין כתיבת המגילה, נאָר אַ דין (פרט) אין כתובים, אַז מ'איז מזכיר מחיית עמלק אויך בכתובים.

לויטן בבלי אָבער לערנט מען אָפּ „בספר מה שכתוב במגילה“, אַז ס'איז אַ

(38) באברבנאל בהקדמתו לפי לנביאים ה' ראשונים דיה ואומר שהיתה ודיה ואומר בתשובה, שבנביאים ה' ציווי ה' לנביא שיכתוב כל ספר (ועי״ש שכתב שזהו א' מהחילוקים בין נביאים וכתובים, דבכתובים לא בא אליהם ציווי אלקי לחברו). אבל אעפ״כ יל שחכנו ענין כתיבה (בשביל) זכרון (ולהעיר מירושלמי שם: זכרון אלו הנביאים ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' וגר), ולא כמגילה שחכנה — כתיבת ספר, ככפנים.

(39) להעיר מצפ״ע לרמב״ם הלי מגילה פ״א ה״א שלאחרי שמבאר ש(מלבד מצות קריאת מגילה . . . צריך כדון ספר דאליך הוה ע״פ . . .) יש בה מצות כתיבה ולכן סיל דמטמא את הידים (ע״ש). ומהמשך הגמרא מוכח לדיעה זו דורש בספר מה שכתוב במגילה, ע״ש ברש״י דיה הוא דאמר. ריטב״א שם. (ועוד) כתב להלן. אך עוד נ״מ שנתנה לכתוב בפ״ע . . . ואיך גם בכתיבה יש שני דברים אחד מה שנכתבה בכלל כל הכתובים וגם בפני עצמה ולכן נקראת מגילה.

(40) ע״פ הגל בהחילוק דבבלי וירושלמי יומתק המשך המאמר בירושלמי, המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני דמפרש בצפ״ע שם, ור״ל הכתיבה (וראה גם מרגניאט טבא לסהמ״צ שם). והיינו דבאו להוסיף על הנאמר לפנינו, ומצאו אותה כתובה כו' בכתובים כו' בספר אלו הכתובים, דהוי רק חלק ופרט מהכתובים, וע״ז מוסיפים דנאמר בזה דין כתיבה בפ״ע בנוגע להמגילה (לא רק דין בכתובים שיהי' כתיב בהם מעשה עמלק). ובצפ״ע ממשיך שם, ולכן מבואר שם דאין עתידה להבטל (ראה לקמן בפנים).

(36) כיה בפ״י קה״ע שם דיה היו מצטערי ודיה ומצאו אותה. אבל להרמב״ן ריש מגילה (וכמה מפרשים) סוגיית הירושלמי קאי על עצם התקנה דימי משתה ושמחה (ראה לקו״ש חט״ו ע' 352 ואילך). ובהערה 15 שם. (וש״נ). אבל גם לפירושם יל דבהלימוד נכלל (עכ״פ) גם לכתבו בין הכתובים. משא״כ להבבלי דשליחות זו השני דאסתר ה' רק ע״ז ד. כתובנו לדורות — ראה לקו״ש שם. וראה מרגניאט טבא לסהמ״צ להרמב״ם שורש א אות ח. (37) ראה חזקוני ופני בבבלי כאן.

לאחז' אבער, מצאו לו מקרא כתוב בתורה, דאס איז פארבונדן מיטן אופן ווי ס'איז, כתוב בתורה, דעריבער לערנט מען אין דעם פסוק, כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה: דער חילוק הנ"ל צווישן די ד' ספרים הראשונים און משנה תורה איז אין דעם אופן האמירה, אבער אין דעם גדר ודין כתיבה, "כתב זאת", איז "מה שכתוב כאן ובמשנה תורה" האבן ביידע דעם זעלבן גדר.⁴⁴

עפ"ז איז מובן דער המשר, דער חילוק צווישן נביאים און מגילה, אז דאס איז ניט נאר וואס מ'לערנט אפ אז די כתיבה דארף זיין נאך צוויי מאל, נאר דאס זיינען צוויי באזונדערע סוגי כתיבה: בנביאים איז נאר א "הכשר" צו "זכרון" ⁴⁵, משאיכ, "מה שכתוב במגיל" לה' וואס מען לערנט אפ פון "בספר", איז דאס א דין כתיבה, "בספר". ד.ה. אז מגילה איז ע"ד "מה שכתוב כאן ובמשנה

ו. עפ"ז איז אויך מובן דער חילוק הסברות וואס, מתחלה שלחו לה לא כתבתי לך שלשים שלשים ולא רבעים, און במסקנא, (עד) שמצאו לו מקרא כתוב בתורה:

בתחלה האט מען געלערנט אז די חילוקי המקומות וואו נזכרה מלחמת עמלק איז פארבונדן מיט די חילוקי דרגות ברוה"ק [וואס נאר דאן ווערט עס א חלק פון כתבי הקודש, אויב, ברוח הקודש נאמרה"י (ווי די גמרא איז ממשך)]. ובמילא דארף מען רעכענען שכתבן ובמשנה תורה אלס צוויי באזונדערע, ווארום עס איז דא א חילוק צווישן די ד' ספרים הראשונים און משנה תורה (כנ"ל סעיף א), ועד"ז דאס וואס נאמרה בשמואל ע"י נביאים איז א באזונדער סוג (ודין) — נבואה⁴⁶. ובמילא קען מען ניט מוסיף זיין דעם רוח הקודש שבימי אסתר וואס איז א סוג אחר לגמרי — נאכן זמן פון נביאים ונבואה (— אחרונים, זמן הכתובים)⁴⁷, ווארום, "כתבתי לך שלשים . . ולא רבעים".

44) ראה אברבנאל בהקדמתו לספר דברים ד"ה ענין הספר (ואילך).

45) והיינו לא כמגילה שלדעת ר"י ושמואל שם ניתנה לכתוב שלא תהא ע"פ (ראה הערה 41) ובהנשמן שם, שלדעת זו אינה בכלל כתבי הקודש שמטמא את הידים, משאיכ נביאים שפשוט לכורץ שכולם הוו מכתבי הקודש שמטמאים את הידים, כי במגילה לדיעות הנ"ל כל גדרה של הכתיבה הוא רק הכשר להקריאה, משאיכ בכתבית נביאים (בכתבי קודש) שיש בהם דין ומצות כתיבה (לא (רק) בשביל קריאתה שלא יהא קורא ע"פ כמגילה), אלא שתוכנה — גדר זכרון כר, כתיבת ספר זכרון (ולעזיר מלקו"ש שם ע' 357).

41) אלא דלשמואל מה שברוה"ק נאמרה, נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב" (הינו רק כתיבה לצורך קריאתה ולא דין כתיבה בפ"ע ונפק"מ — לטמא את הידים (ראה בפרטיות בריטב"א שם. ובהנשמן בלקו"ש חט"ז ע' 352 הערה 5). והוא כדעת ר"י דדריש, כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים, דגם לדיד' ניתנה לכתוב לצורך קריאתה — ראה תוס' וריטב"א שם. אבל לדעת ר"א המודעי, סתמא דתלמודא כאן דבספר מה שכתוב במגילה, וברוה"ק נאמרה היינו ג"ז שנאמרה לכתוב (בפ"ע).

וראה המשר הגמרא, תנאי ר' אליעזר אומר כו".
42) ראה רמב"ם הל' יסודות פ"ז הל' ה', הנביאים מעלות מעלות הוי' ובהי' שם, כל הדברים כו' חוץ משה רבינו רבן של כל הנביאים כו'.

43) ראה אברבנאל שם בהחילוק דתורה נביאים וכתובים באופן כתיבתם. וראה לקמן בפנים.

*) להעיר מחילוקי הסוגים בהכשר מצוה: הכשר הקרוב ממש להמצוה, הכשר דהכשר, ועוד. ראה שבת קל. א: במקומו של ר"א היו כורחין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לעשות איזמל — ואח"כ המצוה מילה. ולהעיר מלקו"ש חט"ז ע' 454 ואילך. שיחת פורים תשד"מ.

און דאָס איז דער עילוי אין דער נצחיות פון חמשה חומשי תורה אז לא יבטלו, כאַטש „כל התורה כולה נצחיות בכללה ובפרטה“⁵² (וואָס איז דעם זיינען נכלל בפשטות אויך דברי נביאים)⁵³: עניני תורה בכלל איז זייער נצחיות אין דעם וואָס די ציונים און הוראות ביטן זיך נישט און איז זיי וועט קיינמאל נישט זיין קיין שינוי גרעון און תוספת, מ'דארף זיי שטענדיק מקיים זיין (און ווי חז"ל⁵⁴ זאָגן אויך בנוגע לנביאים — „נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה“).

אָבער די נצחיות פון חמשה חומשי תורה איז באופן אז דער ציוני עצמו איז שטענדיק פאַראַן. ווייל חמשה חומשי תורה איז ענינו — כתב (משא"כ דער „כתב“ פון נביאים איז נישט אַלס דין כתיבה בפ"ע, נאָר אַלס הכשר „לזכרון“⁵⁵ כנ"ל).

און דאָס איז אויך דער אויפטון פון מגילה, וואָס מ'לערנט דאָס אָפּ פון „ספר מה שכתוב במגילה“, אז איר נצחיות איז באופן פון נצחיות פון חמשה חומשי תורה, דברים שבכתב⁵⁶ — ספר,

תורה — חמשה חומשי תורה — אויף וועלכן עס שטייט מפורש „כתב זאת“.

ז. ויש לומר, אז דאָס גופא איז דער פירוש אין בקשת אסתר (ווי עס שטייט אין בבלי) „כתבונא לדורות“: זי האָט גע- בעטן אז דאָס זאל נישט נאָר פאַרשריבן ווערן אַלס אַ טייל פון „כתובים“ און נישט מער, נאָר „כתבונא לדורות“ — אַ כתב וואָס אויף אים איז דאָ אַ דין וחיוב כתב (דהתורה), וואָס דעמאָלט ווערט עס נישט בטל, עס איז לדורות,

ובפרט לויט דעם ראָגאַטשאַווער⁵⁷ וועלכער איז מאַריך בנוגע „דבר הכתוב בתורה“, אז „הוי דבר נמשך ופועל תמיד“, וואָס דערפאַר בשעת איינער איז מתפּיס זיין נדר אין שבועת משה⁵⁸ איז די שבועה חל כאַטש משה האָט מתיר געווען זיין שבועה — „כיון שהשבועה כתובה בתורה הוי דבר הנמשך וכאילו השבועה ישנו תמיד“.

(45) להעיר ממגילה טז, ב: דברי שלום ואמת... מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה (ובפרשי שם „בספר תורה עצמו“). וראה גם חדא"ג מהרש"א שם יט, ב ד"ה מ"ד.

(46) אלא ש"ל דנתוסף במה שכתוב במגילה, כי בזכירת מעשה עמלק הנאמר בתורה „כאן ובמשנה תורה“ לא נאמר ל' „ספר“, דנעשה ספר בס"ע, אלא נאמר בלשון „כתב“ — זאת, דמאזת' למדין כאן ובמשנה תורה (ראה פרשי מגילה שם). משא"כ במגילה דחל שם על החפצא „בספר“. וראה מגילה יט, א.

(47) וכן יש לפרש גם להגירסא (הג"ל הערה 25) „כתבונא בסופר“.

(48) ראה מפענח צפונות פיה ס"ב. ושי"נ. צפע"נ עה"ת בראשית ד, ה.

(49) צפע"נ ה"ל תרומות בהשמות ע' 120.
(50) נדרים י, א (במשנה). שם, ב. ובר"ן שם מירושלמי. וראה פ"י הרא"ש שם הטעם שנקט לשון „נדר“.

(51) הצפע"נ האריך וכתב עד"ו בנוגע לכתב בכלל, בנוגע לשטר וכיו"ב — מפענח פיה ס"ב. ואכ"מ.

(52) תניא קריא ד"ה ולהבין פרטי ההלכות (קס, א).

(53) אבל י"ל דגם בקריא שם מדובר בהלכות דוקא, וכברמב"ם כאן שגם ע"ז אומרים דלא תבטל כחמשה חומשי תורה.

(54) רמב"ם ה"ל יסוה"ת רפ"ט. יסוד התשיעי ב"ג עיקרים (פיה"מ בהקדמתו לפ' חלק). ובכ"מ.

(55) מגילה יד, א.

(56) ראה לקריש חיה ע' 240. ח"ח ע' 151.
(57) ולכן שייך בהם ביטול לעת"ל כמ"ש ברמב"ם כאן (היינו שיבטל דין „כתב“ שבהם — אף שההוראות כ"י שבהם היה נצחיים „כפנים“).

(57) עפ"ז יש לבאר (ע"ד הרמז עכ"פ) לימוד הג"ל הערה 45, דברי שלום ואמת... מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה (אף שכל כתבי הקודש איז כותבין אותן אלא בשרטוט — רמב"ם ה"ל ס"ת ספ"ו. שרע י"ד ספ"ד ס"א) — כי החדוש

זיי „זאגן“ שטענדיק די ענינים⁵⁷.

ח. עפ"ז יובן ויומתק דיוק לשון הרמב"ם הנ"ל „כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגלת אסתר (און איז ממשיך) והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה — דלכאורה: לפי המשך סגנון הלשון („כל כו' עתידין ליבטל כו' חוץ ממגילת אסתר“) האט ער געדארפט זאגן „שלא תתבטל — כחמשה חומשי תורה כו' שאינן בטליו לעולם“?

נאך דערמיט זאגט ומבאר הרמב"ם דעם גדר וטעם וואס מגילת אסתר ווערט ניט בטל — „כחמשה חומשי תורה“: „והרי היא קיימת“ (— בלשון הוה), ס'איז ניט א מציאות וואס איז אַמאָל געזאגט און געגעבן געוואָרן און

והעילוי דמגיא הוא דהוי כאמיתה של תורה — אמת שלא תבטל (נצחיות), כאמיתה של תורה, חמשה חומשי תורה.

[ומה שממשיך הרמב"ם „וכהלכות של תורה שבע"פ שאינן בטליו לעולם“ — כי גם ההלכות של תורה שבע"פ הן נצחיים כחמשה חומשי תורה, אף שאינם ככתב (משא"כ מגיא, אם לא היתה, כתב דתורה) — לא היתה בה נצחיות זו].

(57) עפ"ז תומתק השיחות דפורים לפ' צו (דבשנה זו (תשד"מ) המעוברת חל פורים במוצש"ק פ' צו) — ש.אין צו אלא (לשוניי) זירוז מיד ולדורות (תריכ ופרשיי ר"פ צו. וראה קידושין כט, א. תריכ אמור כד, א. ספרי ר"פ נשא). ועוד להעיר אשר מפשטות הלשון מובן, שהצו' לדורות הוא כמו הצו' מיד, כלומר: אין זו תוצאה בדרך ממילא מהצו' . . מיד, ביא שגם „לדורות“ — בכל דור הוא ציווי (וראה מפרשי התריכ ורשיי ר"פ צו).

(*) אשתקד — שנה פשוטה חל במוצש"ק פ' תצוה — שג"כ לשון ציווי, אבל אינו דומה ל.צו' שפירושו „זירוז מיד ולדורות“. ובפרט ע"פ פרשיי (אמור כד, ב) ותצוה — „משמע סופר לצוות“. וראה מפרשים שנשמנו בפנים ההערה. (** כ"ה בפרשיי לפנינו. וליחא בדפוס ראשון ובלשון רש"י שהעתיק ברמב"ם, וכן בתריכ ושאר מקומות שנשמנו בפנים ההערה.

איר תוכן וועט (אויך) לאחר זמן ניט בטל ווערן, די הוראות וועלן ניט בטל ווערן,

נאך ס'איז א מציאות וואס זי עצמה איז שטענדיק קיימת, עס ווערט גע-זאגט שטענדיק, ובמילא איז ניט שייך עס זאל בטל ווערן.

משא"כ „ספרי הנביאים וכל הכתובים“, כאטש זיי זיינען הוראות לדורות, „נצרכה לדורות“, זיינען זיי אבער אן ענין של „זכרון“,

ו"ל אז אדרבא „זכרון“ איז שייך נאך אויף א זאך וועלכע איז ניטא לפנינו, זי איז ניט בגדר פון „כתב“, „ספר“, די רייד (— רעדן) עצמם זיינען ניט נמשך תמיד⁵⁸.

ט. דער טעם וואס דוקא בא מלחמת עמלק געפינט מען א הדגשה מיוחדת בתורה אויפן ענין פון לדורות — נצחיות, ביז „בספר“, כאטש אלע ענינים הכתובים כחמשה חומשי תורה זיינען נצחיים — איז מפורש בתורה שבכתב גופא (כנ"ל סעיף א) „כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור“.

ויש להוסיף בטעם הדבר: ער איז דער וועלכער האט געבראכט אלע איבע-ריקע (אויך כל אומות העולם) צו מלחמה, כביכול, נגד הוי' (בהשם והכסא) דורך דעם וואס קרר — הקירה (די אמבטיא רותחת) לפני אחרים⁵⁹.

(58) ראה צפע"נ להל' תרומות שם דמבאר שם המחלוקת שבגמ' כאן דחיק סיל דזכרון לא שייך רק אנביאים ור"י סיל דגם אמשנה תורה.

(59) ע"ד החסידות ביאר מרז"ל דנביאים וכתובים יתבטלו חוץ ממגיא והלכות — ראה תרא צב, א. שם ק"ט, א ואילך. ועוד.

(60) תנחומא תצא ט. פרשיי שם כה, יח.

און דעריבער איז באַ עמלק'ן בפרט מודגש דער ענין פון „מדור דור“, אַ מלחמה נצחית, וואָרום עס רירט אָן בכל דור, בכל המדריגות.

ויש לומר בדרך אפשר — אַז דער־פאַר געפינט מען אַזאַ ריבוי אין די דרושי רבותינו נשיאִינו אין וועלכע מען איז מבאר באַרוכה דעם ענין פון „ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד“ און מחיית עמלק בפנימיות התורה און אין עבודת ה', און מען האָט עס איבער־גע'חזרט (אע"פ שאין ביהמ"ד בלי חידוש) בכל שנה.

כל זמן מ'געפינט זיך נאָך אין גלות, אפילו לאַחרי כל העלויות בעבודת השם, איז נאָך דאָ בחי' עמלק בכל מקום, און מ'דאַרף קעגן אים מלחמה האָבן ביז — מחיית עמלק.

ולמחרתו — ווידער מלחמה בעמלק לויט דער דרגא פון מחר און מצב העולם פון מחר⁶⁴.

און וויבאַלד אַז ראשית גוים עמלק, כנ"ל, איז דאָס ניט אויף אַזויפיל (— לגמרי) בכח האדם עצמו מיט אים מלחמה האָבן (משא"כ אין דער מלחמה מיט די ז' אומות — מדות רעות), נאָר מ'דאַרף אַנקומען צו אַ נתינת כח מלמע־לה, מחה אמחה את זכר עמלק⁶⁵.

וואָס דאָס „גייט“ און ווערט נמשך און געגעבן פון סתים⁶⁶ דקובי'ה דורך סתים דאורייתא און דורך סתים דישראל — דורך רבותינו נשיאִינו אין זייערע דרושי

ובפנימיות הענין י"ל: ס'איז ידוע בביאור ענין ראשית גוים עמלק⁶⁷, אַז די ז' אומות זיינען כנגד די ז' מדות רעות, וואָס אין זיי איז שייך בירור וזיכוך ביז צו אתהפכא, משא"כ עמלק איז נגד בחי' כתר דקליפה, חוצפה, מלכותא בלי תגא⁶⁸, ולכן „אחריתו עדי אובד“.

דאָס איז דער לעזי פון דעם כתר האמיתי, פון אחדות ה',

וואָס אין עבודה מיינט עס — אַז ער איז מנגד צו דער אמונה און דעת בה', און צו דער בחי' רעותא דלבא וואָס איז למעלה מן השכל אין קדושה. און דערי־בער האָט מען די ז' אומות תיכף בכניסתן לארץ מנצח געווען, משא"כ מיט עמלק איז אַ שטענדיקע מלחמה, ביז אַז ס'איז באופן פון שבועה, „ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית“⁶⁹; וואָרום — בעבודת יום יום — די ז' מדות ווערן נתהפך און נתברר אין זמן פון שעת הכושר דתפלה, משא"כ קליפת עמלק, וואָס איז יודע את רבונו ומכוון למרוד בו,

און דאָס איז דאָ בכל המדריגות שבעבודת ה'. אפילו ווען אַ איד פועל'ט און ער האָט אמונה וידיעה בה' ע"י התבוננות שלו, „וידעת היום“, און אויך בעבודת ה' גיט ער זיך איבער בקב"ע שלמעלה מן השכל, קומט אויך דארטן בחי' עמלק בדקות. וואָרום מצד דעם וואָס ער איז ראשית גוים, בחי' כתר דקליפה, איז ער דאָ און רירט אָן בכל מדריגה.

(64) כחיל תגיגה ג, סע"א.

(65) ע"ד הפי' (ספה"מ תר"ל ס"ע שט. ספה"מ עטר"ת ע' תקכו). וראה תניא פכ"ט (לו, ב) במחיל כל ימי בתשובה (שבת קנ"ג, א).

(66) ד"ה ויהי כאשר ירים תר"פ פ"ד.

(67) ראה זח"ג עג, א.

(61) ראה ס' הליקוטים דא"ח — דהצ"צ, ערך עמלק, ושי"נ. דרושי עמלק מרבותינו נשיאִינו.

(62) סנהדרין קה, א.

(63) פרשי' ס"פ בשלח.

הדור, ובדורנו, נשיא הדור דער רבי דער שווער, כדי למחות את (אפילו) זכר עמלק,

און דורך דער התקשרות להצדיק, און וואס יעדער איינער טוט כל מה שביכלתו בעבודתו לקונו למחות את זכר עמלק, אויסמעקן יעדע תנועה וואס איז בניגוד צו אלקות — איז דאס ממחר בפועל די „מלחמה לה' בעמלק מדור דור“, „מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי“, ווען עס וועט מקויים ווערן, כי מחה אמונה את זכר עמלק מתחת השמים“, און עס וועט זיין „השם שלם והכסא שלם“.

און אויך דעמאלט וועט זיין מגלת אסתר קיימת און „ימי הפורים“ לא יבטלו שנאמר „ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם“.

(משיחות פורים וש"פ תשא
וש"פ ויק"פ תשמ"ב)

חסידות (גילוי — באופן פון טעימה עכ"פ — פון סתים דאורייתא), כח אויף מחיית זכר עמלק שבכל אחד מ'ישראל, ביז צו דעם ענין בדקות — „אשר קר“, די קרירות בעבודת ה'.

און כשם ווי דאס איז געווען אין דער ערשטער מלחמה בעמלק, אז דאס איז געווען פארבונדן מיט כחו של משה, מ'האט געדארפט האבן אנשי משה, און אזוי אויך בשעת המלחמה גופא איז „והי' כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל גו'“, ועד"ז אין דער מלחמה בימי מרדכי ואסתר, אז ווען המן האט געוואלט מאבד זיין את כל היהודים דערפאר וואס אידן זיינען „יהודים“ — מודים ומתייחדים באחדות ה' בכל יום ובכל מקום (און המן, וועלכער איז געווען מ'בחי' קליפת) עמלק, האט מנגד געווען אויף דעם, איז די הצלה פון די אידן געווען מצד זייער מסירת נפש באחדות, דורך זייער פארבונדענקייט מיט מרדכי (היהודי ו)הצדיק, שהי' כמשה בדורו“.

אזוי איז דאס בכל דור ודור, אז מ'דארף אַנקומען צו דעם כח פון אתפשטותא דמשה שבכל דור — נשיא

(המדובר בפנים) — „מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לסיר נשמות כו'“ (עין אנה"ק ב' לסכ"ז בסופו).

73) תיב"ע ס"פ בשלח.

74) בשלח יו, יד.

75) פרש"י ס"פ בשלח.

76) רמב"ם סוף הל' מגילה.

77) אסתר ט, כח.

68) ראה תרא פג, ב. ד"ה ואמר משה תשיט. ועוד.

69) ראה ד"ה והי' כאשר ירים שם בסופו. ד"ה ואמר משה שם פ"א, יד ו"ד.

70) תרא קיח, רע"ג. ובכ"מ.

71) אסתר פ"ו, ב.

72) ת"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א) — ונוסף ע"ז

תשא

בנדוד: אלס שכר פון מקיים זיין מצות מחצית השקל באקומט מען, כופר נפשו.

איז וואס איז דער פלא און — א גרוי-סער פלא פון משה רבינו וואס דורך דער מצוה גיט מען „שכר“ — „כופר נפשו“?

אויך איז ניט פארשטאנדיק דער ענטפער פון דעם אויבערשטן — הראהו „מטבע של אש“:

(א) וואס איז דער דיוק „מטבע של אש“ דוקא? — וממה נפשך:

אויב דער דיוק פון „אש“ איז מצד דעם וואס אלע ענינים דלמעלה זיינען של „אש“ („משרתיו אש לוהט“, וכיו"ב), און דערפאר, ווען דער אויבערשטער באווייזט א דבר מסוים איז עס בצורת „אש“ — איז דאך ניט נויטיק דאס צו מדגיש זיין במיוחד דא (וויבאלד אז אלע ענינים דלמעלה זיינען של אש):

און אויב מ'זאל זאגן, אז לולא דער הדגשה „מטבע של אש“ וואלט מען גע-קענט מיינען אז דער אויבערשטער האט באוויזן א מטבע כפשוטה, מטבע של כסף (און ניט של אש) — ע"ד „הקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית

א. אויפן פסוק „זה יתנו גו'“ (ביים ציווי פון מחצית השקל) זאגן חז"ל: כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה... והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו.

וואס איז די שוועריקייט אין „מחצית השקל“ ביז אז דער אויבערשטער זאל דערפאר דארפן באווייזן צו משה רבינו א „מטבע של אש“? איז תוספות מבאר, אז „תמה (משה) על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו“.

אבער דאס פאדערט א ביאור:

וואס איז געווען די תמי' ופלא ביי משה רבינו וואס די נתינה פון מחצית השקל קען זיין „כופר נפשו“ — יעדער פשוטער שטאט-מגיד [וועמענס שכל איז שלא בערך כלל וכלל צו שכלו של משה רבינו — דער „גבחר מכל מין האדם אשר השיג... יותר כו'“, און תכלית השלימות אין שכל] איז עס מסביר גאר בפשטות: ווען א איד איז מקיים א מצוה קומט אים דערפאר א שכר ולפעמים א שכר גדול ביותר, כמש"נ „אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם גו'“ אלע ברכות וואס ווערן דארט אויסגערעכנט; ועד"ז

(1) פרשתנו ל, יג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדבר פ"ב, ג. הובא בפרשי' עה"פ. וראה לקו"ש חט"ז ע' 381. וש"נ.

(3) ד"ה זאת — חולין מב, סע"א. וראה מדרשים שצויינו בלקו"ש שם הערה 2 (וראה שם ע' 383, 389 ואילך).

(4) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק היסוד הו'.

(5) ר"פ בחוקותי.

(6) ומצינו שכר מפורש בפרט בנוגע חיי נפשו — במצות צדקה שסתמה בממון — תנחומא משפטים

טו ועוד — ושכבר נצטוה משה ע"ד גמ"ח וכו' לפני מצות מחה"ש — ובפירושה ניתנה כל' היד בהקדמתו — היינו מדחיל בזה.

(7) ובפרט ע"פ לשון התוספות שתמיהתו היתה „מ"ה, שדבר איהו שיהי' — אינו יכול להיות כופר נפש“.

(8) להעיר ממרזל שאדם אומר כפשוטו (ובודאות): סלע זו לצדקה בשביל שיהי' בני (פסחים יח, סע"א וש"נ).

(9) תהלים קד, ד.